

Booktalk, bokprat eller bog snak?

Af Dorte Futtrup

Børn & Bøger; 2000, 53, nr. 3. – s. 6-9

Booktalk har amerikansk forbillede og er en gammel, velkendt formidlingsform i bibliotekerne. I de senere år er den desværre mange steder gledet i baggrunden. Årsagerne hertil er flere: Ét bud kunne være, at den moderne teknologi har krævet mange fysiske og psykiske ressourcer, og at man derfor har prioriteret anderledes. Et andet kunne være, at skolebibliotekarere og bibliotekarere i folkebibliotekerne føler en vis utryghed overfor det at træde i karakter og føre sig frem i større forsamlinger. Booktalk skal være intenst og medrivende, og desuden bør det være helt eller delvist manuskriptfrit for at fænge. Samtidig skal det være en hjertesag, altså noget der ligger én på sinde. For gamle N.F.S. Grundtvig havde jo ret, når han sagde, at for at gribe og begejstre sine tilhørere "skal man have noget på hjerte og hjerte for noget".

Mit udgangspunkt er, at det skal være sjovt at være bibliotekar. Det bliver det, når man får lejlighed til at dele af sin viden, øse af sin begejstring og bruge sine evner og talenter. En sådan værdibaseret professionsudøvelse kan for nogle være vanskelig at kombinere med en neutral og objektiv informationsformidling. Den faglige troværdighed står som noget grundlæggende for den bibliotekariske selvforståelse. Men objektivitet i materialevalg og formidling er en illusion, fordi vi som mennesker og professionelle personer altid har vore holdninger og værdier med os. De viser sig i samtalen, i meningstilkendegivelsen, i valget – eller også afsløres de af kroppen og andre non-verbale udtryk.

Hvorfor booktalk?

"En god bibliotekar er én man kender". Således karakteriserede nogle børn en god bibliotekar i Rapport fra Projekt Børn og unges medbestemmelse i bibliotekerne (1998). For at være en god og professionel bibliotekar fordrer det, at man tager den subjektive og direkte formidlerrolle på sig. Man skal vide, kunne og ville noget. Man skal turde og tåle noget – også modgang og skuffelser. Man skal kunne bære ansvaret og risikoen, men også indse vigtigheden af sin egen ydmyghed.

Tiden er med den direkte formidling og det møde, hvor levende mennesker samles uden glas og skærm imellem sig. Interessen for det folkelige foredrag, debataftener, filosofi- og lyrikcaféer er stor. Den mundtlige fortælling er blomstret op overalt i Danmark gennem de seneste ti år. Her mødes børn, unge, voksne og gamle for at lytte til en god historie. Det viser sig på daginstitutionsområdet, i folkeskolen, foreninger, bibliotekernes børne- og voksenafdelinger, indenfor folkeoplysning og voksenundervisning og i kirkelige sammenhænge. Et samvær omkring det levende ord er et attraktivt og konkurrencedygtigt alternativ til de elektroniske medier.

Derfor skal der også pustes nyt liv i booktalk. Desværre mangler vi et dansk ord for denne form for mundtlig formidling. Bog snak er aldrig slået an, og det lyder heller ikke godt. I Norge og Sverige anvender man ordet bokprat. I det efterfølgende bruger jeg ordet booktalk i mangel af bedre!

Booktalk handler om at skabe læse- og bibliotekslyst. Bibliotekaren viser, hvad biblioteket kan byde på af oplevelser og viden og giver det et ansigt. Bogen huskes i kraft af bibliotekarens evne til at formidle personligt og engageret. Booktalk kan/bør indgå i enhver biblioteksrundvisning, ved

gennemgang af bibliotekets søgesystemer, i biblioteksorientering for små og store, for studerende og andre uddannelsessøgende, for foreninger, oplysningsforbund m.v. Desuden i den opsøgende virksomhed blandt institutionspersonale, dagplejemødre, ved forældremøder, i skolebestyrelser m.v.

Hva' koster det? – spørger ledelse og politikere måske. Det koster en grundig forberedelse, og det bør der sættes tid af til. Men de bogkyndige bibliotekarer bliver samtidig nærmest en personificering af biblioteket og derfor en uvurderlig reklame – også når de færdes udenfor biblioteket! Børnebibliotekskonsulent Uno Nilsson skriver i sin artikel Bokprat: "Rätt utnyttjad bliver han biblioteket i barnens och allmänhetens ögon – suverän PR!". (Barnspåret, Bibliotekstjänst, 1994)

Hvad er booktalk?

En booktalk udgår fra den grundholdning, at man synes, at en given bog er god og værd at anbefale. Bogen vækker følelser i én, og det kan både være glæde, smerte, munterhed, mismod m.v. Den må bare ikke være én ligegyldig.

Man skal naturligvis også have læst den grundigt og helt frem til slutningen. Ellers bliver man afsløret, som når barnet tvivlende ser på én og spørger: "Du har ikke læst den rigtigt, vel?"

Booktalk over én enkelt bog kan vare fra få minutter til måske 10-15 minutter. Den kan foregå spontant i et udlån overfor én eller få personer. Den kan lægges i faste rammer i form af et arrangement, hvor krav til rum og univers er indtænkt. Tema og emne kan være: Sæsonens bøger, Bibliotekarens yndlingslæsning, Bøger jeg holder af, Gode børnebøger, Bøger for bedsteforældre og deres børnebørn, Glæden ved læsning, Glæden ved haven eller ved fart og tempo o.m.m.

Bogen præsenteres fysisk med præsentation af forfatter, illustrator, tematiske referencer til andre bøger og medier, filmatisering m.v.

Booktalk er ikke referat af en bog, ej heller anmeldelse, analyse eller en form for lektøruddataelse på en bog. Som dramatisk kunstart har booktalk meget tilfælles med den mundtlige fortælling. Booktalk skal nå ud til sine tilhørere, inddrage dem og fascinere, således at de bliver både lyttere og deltagere. Derved bliver det en form for tovejskommunikation. Uden gode lyttere kommer der ingen god fortælling/booktalk ... og omvendt. En god begyndelse er vigtig med en kort, knap, præcis, interessevækkende start, hvor tilhørerne indfanges. Derefter bredes historien ud. Men modsat fortællingen, som også skal have en afslutning for at leve op til en god historie i Aristoteles' forstand, bringer en booktalk sine tilhørere til kanten af plottet. Det bliver derved en cliffhanger eller en teaser, for man afslutter netop dér, således at tilhørerne selv får lyst til at låne bogen og læse videre.

Hvordan gennemføres en booktalk?

En god booktalk er altså fristende, lokkende og lidt forførende. Den kan også være sjov og spændende, men den må aldrig være bedre end bogen selv. "Overselling a book merely means that your credibility will be reduced for future talks". Således skriver Joni Bodart, amerikansk lektor og workshopleder i booktalking, i sin bog Booktalk! 2 (N.Y. 1985). Hvis de tre første kapitler i en bog er kedelige, mens resten er gode, så sig det. Ellers vil læseren sjældent nå dertil, fordi

tilhørernes forventninger er skruet i vejret fra begyndelsen. Bibliotekarens troværdighed har fået et knæk!

Udover at fortælle indtil plottet kan man vælge at karakterisere én eller flere af personerne. Derved skabes en nysgerrighed, hvor man som tilhører får lyst til at lære disse personer nærmere at kende og læse, hvordan de handler, og hvad de finder på.

Booktalk kan indeholde en del af bogen præsenteret som mundtlig fortælling. Det vil f.eks. være oplagt ved en antologi, novelle- eller eventyrsamling at fortælle én af historierne med egne ord.

Oplæsning af en karakteristisk passage kan også være virkningsfuld for at give en fornemmelse af sprog og stil. Alligevel vil jeg af erfaring advare lidt mod det, fordi en oplæsning kræver stor indlevelse for at få teksten til at leve. Magien i rummet kan falde som et korthus, når øjenkontakten forsvinder. Koncentration og energi kan dale hos oplæseren, fordi han undervejs tænker og evaluerer på det, han lige har sagt. Man kan i sagens natur ikke forlange, at publikum skal lytte, hvis man selv har sine tanker andetsteds!

Både i booktalk, ved mundtlig fortælling og oplæsning er stemmeføring, tonefald, frasering, mimik, gestik, rytme og pause centrale virkemidler, som man bør overveje og arbejde bevidst med. Desuden skal man give sig god tid.

En god fysisk ramme omkring en booktalk er vigtig. Skab dit eget rum, hvor du føler dig godt tilpas. Skal du stå eller sidde? Skal du være foran eller bagved et bord – eller slet ikke bruge noget? Hvad med rekvisitter såsom smagsprøve på et hjemmebagt brød, hvis emnet er Glæden ved god mad? – eller en tryllekunst som appetitvækker til Magiske og eventyrlige bøger.

Joni Bodart har produceret en 28 min.video: Booktalking (N.Y. 1986). Her vises tre personer, som laver booktalk for større børn og unge mennesker. Deres måde at gøre det på er meget forskellig og helt i overensstemmelse med de personligheder, de er. Én skriver hele sin booktalk ned og memorerer det så meget, at hun næsten kan det udenad. Joni Bodart laver stikord og gennemtænker hele forløbet meget grundigt og afprøver det gerne forinden på familie og venner. Hun er en fremragende fortæller. Den sidste bibliotekar er en mand, som med sin spontanitet, umiddelbarhed og begejstring kan sælge sand i Sahara! Hans faglighed sidder i rygraden, og derfor er han i stand til at improvisere.

Der er med andre ord ingen "rigtig måde" at formidle på. Man må finde sin egen stil og samtidig være sig selv. Det vigtigste er, at der springer en gnist. Den kan før eller siden springe ud i lys lue hos modtageren.

I Biblioteker, Børn og Kultur (Råd og Vink fra Biblioteksstyrelsen, 2. 1999) er der flere opfordringer til, at bibliotekarer tager en ny direkte formidlerrolle på sig. Her nævnes både booktalk og mundtlig fortælling som centrale aktiviteter.

Jeg vil tilføje, at der principielt ikke er forskel på at lave booktalk for børn, unge eller voksne. Ligesom i fortællingen kan generationerne mødes og få en oplevelse på tværs af alder, køn og kulturel baggrund.